

Adres artykułu: <https://bip.iaepan.edu.pl/arttykul/badanie-pochodzenia-i-uzytkowania-obsydianu-w-neolicie-na-terenie-polski>

Badanie pochodzenia i użytkowania obsydianu w neolicie na terenie Polski

- [Trwające](#)
- [Zakończone](#)

Informacje o projekcie

Tytuł projektu: Badanie pochodzenia i użytkowania obsydianu w neolicie na terenie Polski

Numer projektu: NCN OPUS 15 2018/29/B/HS3/01540

Kierownik projektu: dr Dagmara H. Werra

Jednostka prowadząca projekt: Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk
Źródło finansowania projektu: Narodowe Centrum Nauki

Kontakt:

e-mail: werra@iaepan.edu.pl
telefon (22) 620-28-81 do 86

Wykonawcy:

Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk

Charakterystyka

Obsydian, szkło wulkaniczne, był jedną z najlepszych skał krzemionkowych wykorzystywanym przez społeczności pradziejowe do wytwarzania różnego rodzaju narzędzi. Ze względu na ich unikatowy geochemiczny skład, tzw. „fingerprints”, możliwe jest określenie charakterystycznych cech dla danego źródła geologicznego obsydianu za pomocą różnych metod instrumentalnych. Dzięki temu możliwe jest dokonanie porównania cechy zabytków obsydianowych w celu ustalenia najbardziej prawdopodobnego miejsca pochodzenia dla surowca z którego został wykonany. Uzyskane wyniki pozwalają na przeprowadzenie interpretacji dotyczących funkcjonowania przeszłych społeczności pradziejowych.

W projekcie zaplanowano szereg analiz, między innymi badanie metodą EDXRF. Uzyskane w ten sposób wyniki pozwolą na przybliżenie zagadnień związanych z dostępem do złóż i kontrolą terenu, jak również dotyczących specjalizacji i użytkowania obsydianu. Rezultaty tych analiz przede wszystkim umożliwią śledzenie dystrybucji obsydianowych wytworów, badanie zagadnień związanych z ich pozyskiwaniem, wymianą oraz kontaktami wspólnot pradziejowych.

Najstarsze ślady użytkowania obsydianu przez społeczności pradziejowe na ziemiach Polskich datowane są na środkowy paleolit. W paleolicie i mezolicie mamy ślady obecności pojedynczych okazów w inwentarzach, z bardzo rzadkimi przykładami liczniejszej obecności wytworów obsydianowych (np. Rydno, kopalni ochry). Dramatyczny wzrost użytkowania obsydianów zaczyna się wraz z przybyciem na ziemię polskie pierwszych społeczności neolitycznych.

W ramach projektu zaplanowano przeprowadzenie analiz technologiczno-morfologicznych, które będą połączone z metodą składanek oraz z analizą wagową. Zostanie to wykonane w celu ustalenia w jaki sposób neolityczne wspólnoty użytkowały obsydian. Pozwoli to również na zbadanie czy stosowano odmienne technik łupania w odniesieniu do użytkowania innych surowców. Posłuży także do przeanalizowania w jakie formie obsydian docierał na stanowisko: czy dotaczany był w formie naturalnych konkrecji i był obrabiany na stanowisku, czy też w postaci gotowych narzędzi czy półsurowca, a jeżeli tak to jakie narzędzia były preferowane. Poziom ten zostanie rozbudowany o badania traseologiczne. Zostaną przeprowadzone w celu określenia jakie było przeznaczenie wytworów obsydianowych, i czy jest ono różne do użytkowania narzędzi krzemiennych. W celu ustalenia źródła pochodzenia wytworów i ich chronologii planowane jest przeprowadzenie serii analiz metodą fluorescencji rentgenowskiej (energy dispersive X-ray fluorescence-EDXRF). Jest to niedestrukcyjna metoda pozwalająca na badanie okazów nawet o niewielkich rozmiarach. Metoda pozwala na określenie charakterystycznego składu danego okazu i pozwoli na ustalenie źródła jego pochodzenia.

Zaplanowano również przeprowadzenie po raz pierwszy dla materiałów z Polski datowanie metodą hydratacji obsydianu. Metoda ta pozwala na ustalenie chronologii okazów. Dodatkowo na tym poziomie zaplanowano przeprowadzenie datowanie metoda radiowęglową, w celu ustalenia chronologii stanowisk, z który pochodzi obsydian, a które nie były dotychczas datowane.

Analiza tak dużego zbioru obsydianów pozwoli po raz pierwszy na tak szeroką skalę na uzyskanie wyobrażenia o dystrybucji i użytkowaniu tego surowca w neolicie na terenie Polski oraz porównanie na szerszym tle. W rezultacie uzyskamy obraz dynamiki kontaktów społeczności pradziejowych i wymiany obsydianów, jak zmieniał się w czasie (m.in. dzięki datowaniu metodą hydratacji obsydianów oraz datowaniu radiowęglowemu). Projekt pozwoli również na zbadanie zagadnienia specjalizacji i technologii użytkowania tego surowca. Będzie możliwe rozpatrzenie kwestii dotyczących w jakim zakresie wykorzystywany był ten surowiec z poszczególnych złóż i jak zmieniał się dostępu do nich. Przyczyni się do rozwoju wiedzy na temat przeszłych społeczności pradziejowych – o ich wzajemnych kontaktach i znaczenia wytworów importowanych.

Publikacje:

Werra, D. H., Hughes, R. E., Nowak, M., Vizdal, M. i Gačková, L. (2021) [Obsidian Source Use within the Alföld Linear Pottery culture in Slovakia](#), *Sprawozdania Archeologiczne*, 73(1), 331-369. doi: [10.23858/SA/73.2021.1.2615](#).

Konferencje:

International Obsidian Conference 2019, 27–29 May 2019, Sárospatak (Hungary): Dagmara H. Werra, [Investigation of the sources and uses of obsidian during the Neolithic in Poland – preliminary review](#)

26th EAA Virtual Annual Meeting 24-30 August 2020; Dagmara H. Werra, Richard E. Hughes, [Import – gift – equivalent? Investigating the significance of obsidian during the Neolithic in Poland](#)

International Obsidian Conference 2021; 30.04-02.05.2021; Dagmara H. Werra, Richard E. Hughes, Marcin Szeliga, [Geochemical and Technological Characterization of Obsidian Artefacts from the Neolithic Site of Opatów in Southeast Poland](#);

UISPP XIX World Congress - Meknes; 2-7.09.2021; Dagmara H. Werra, Marzena Woźny, [Siliceous rocks mining, using and identification -short overview of a history of archaeological friendship between humanities and natural sciences](#);

27th EAA Annual Meeting (Kiel Virtual, 2021);6-11.09.2021; Dagmara H. Werra, Richard E. Hughes, Mark Nowak, Marián Vizdal, Lýdia Gačková; [Alföld Linear Pottery Culture Communities in Eastern Slovakia \(the North-Eastern Carpathian Basin\) in the Light of Obsidian Source Use](#);

Piszą o nas:

Nauka w Polsce: Szymon Zdziełowski, ["Smocze szkło" na terenie dzisiejszej Polski było znane już ponad 20 tys. lat temu](#)

Logo projektu Investigation of the Sources and Uses of Obsidian during the Neolithic in Poland

Metryczka

Opublikował w BIP:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data opublikowania:	05.03.2021 12:03
Ostatnio zaktualizował:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data ostatniej aktualizacji:	18.03.2022 15:03
Liczba wyświetleń:	16